

ERIK LUDVIGSEN

FAMILIEN PÅ DANSK

ARBEJDSBOG

SPOR 2

FORORD

Da jeg var barn i 1950'erne, var det samboende mænd og kvinder, der var gift med hinanden. I byerne havde de to børn, på landet fire. Blev en ung kvinde gravid, var det mandens pligt at gifte sig med hende. Abort var på det tidspunkt både et ulovligt og farligt indgreb. Ugifte kvinders børn var *uægte*, og kun gennem ægteskab kunne et par få en lejlighed. Mødrene gik hjemme og klarede huset og børnene. Fædrene var på arbejde for at forsørge familien, og hjemme afleverede de husholdningspenge til konerne, som ikke selv tjente penge. Skilsmisser var sjældne.

I dag er mor – eller stedmor – ikke hjemme. Hun er også på arbejde og tjener sine egne penge. Barnet er i børnehave, SFO eller fritidsklub. Skilsmisser er almindelige, og både ugifte og gifte folk får børn. Mange lever i deres andet eller tredje parforhold med egne og sammenbragte børn. Ved uønsket graviditet kan kvinden få abort. Manden deltager mere i det huslige arbejde og i sine børns liv. En fødsel, hvor faren ikke er med, er f.eks. et særsyn i dag.

I de sidste 50 års Danmarkshistorie er mænds og kvinders stilling i samfundet og familien ændret kraftigt. Hvor det tidligere var almindeligt at tænke kollektivt og føle ansvar ud over sig selv, i bogen repræsenteret ved Vitas historie, tænker mange unge i dag mere individuelt og føler kun ansvar for sig selv, her illustreret ved Najas historie.

MATERIALET BESTÅR AF:

Familien på dansk. Spor 1
Familien på dansk. Arbejdsbog. Spor 1
Familien på dansk. Spor 2. Lydbog og dialoger på bånd/cd

Familien på dansk. Spor 2
Familien på dansk. Arbejdsbog. Spor 2
Familien på dansk. Spor 2. Lytte/taleøvelser på bånd/cd

Familien på dansk. Spor 3
Familien på dansk. Arbejdsbog. Spor 3
Familien på dansk. Spor 2. Lytte/taleøvelser på bånd/cd

Mange udlændinge i Danmark kender ikke noget videre til familiens udvikling i de sidste 50 år. Det er mit og Adil Erdems håb, at dette materiale kan råde lidt bod på dette.

Da målgruppen for denne bog er kursister med en kort skolebaggrund fra deres hjemland, har jeg reduceret blandt andet den sproglige sværhedsgrad væsentligt i de øvelsestyper, jeg anvendte i den tidligere udsendte Spor 3-arbejdsbog til *Familien på dansk*. Og så har jeg medtaget forskellige lytte- og taleøvelser, som jeg præsenterer nærmere i kapitlet *Lærervejledning*.

Jeg ønsker at takke følgende kolleger for afprøvning af og kritisk tilbagemelding vedrørende materialet:

Tove Spaabæk Jensen, Rikke Jensen, Peter Johansen, Haci Kaya, Henriette Lund, Marianne Lunden, Annelise Malmgren-Hansen, Helle Delfs Gutiérrez Moñoz og Christine Rasmussen.

En særlig tak til sidstnævnte for at have kommenteret mine trykangivelser i *Automaten* og i øvelserne *Tryk: Streg under*.

Kirsten Rønning Nielsen skal have stor tak for at have indtalt lytte/taleøvelserne på bånd sammen med undertegnede.

God arbejdslyst.
Erik Ludvigsen

INDHOLD

FORORD	4	11. JETTE OG BO	64
LÆRERVEJLEDNING	6	At bo hver for sig	
1. NAJA	12	12. OLE OG MONA	69
At leve som single og danske familiers størrelse historisk set		Kontakt mellem de to køn og forbrugernes holdning til økologiske varer	
2. SOKOL OG HEIDI	16	13. KLAUS OG JØRGEN	73
Kulturelle forskelle og børns fritidsaktiviteter		Homoseksuelt parforhold og tidsforbrug foran tv og video	
3. ERIK OG ANETTE	22	14. ULLA	79
Hjemmegående eller udearbejdende?		At bo i kollektiv og ægteskaber/skilsmisser	
4. JACOB	26	15. SVEND OG JETTE	84
Uenighed mellem generationer og børns arbejde		Skilsmisse og kvinder i politik	
5. KARSTEN OG GRITH	32	16. MOGENS	87
Adoption og familiernes tidsforbrug		At passe andre og dødsårsager	
6. SUSANNE	37	17. KIRSTEN	91
Selv mord		At flytte hjemmefra	
7. FLEMMING	42	18. SONJA OG FRANK	96
Et liv uden arbejde		At indlede et forhold og ældre og arbejdsmarkedet	
8. KENNETH OG BIRGITTE	47	19. ERIK	100
Mandlige pædagoger		Småbørnsmødres erhvervsarbejde og voksne børns kontakt med deres forældre	
9. LINE OG JESPER	52	20. VITA	104
Arbejdsfordeling og fritidsinteresser		Generationerne bor hver for sig og ældre og boligtyper	
10. BRITTA OG SUSANNE	59	FACITLISTE	111
Lesbisk parforhold og husligt arbejde for kvinder og mænd			

LÆRERVEJLEDNING

Denne bog indeholder en række opgaver, der tager udgangspunkt i Adil Erdems bog *Familien på dansk – Spor 2*. De to bøger hører sammen, og de fleste øvelser forudsætter, at den tilhørende historie i Adil Erdems bog er læst først. Dog kan diskussionsspørgsmålene, tabeløvelserne, forståelsesøvelserne og lytte/tale-øvelserne laves separat.

MÅLGRUPPEN

Bogen retter sig mod kursister på spor 2, trin 2. På trin 2, start, vil nogle af øvelserne givetvis være ganske svære for kursisterne. I så fald kan læreren og holdet udskyde eller droppe dem. Det har aldrig været tanken, at kursisterne nødvendigvis skulle lave alle øvelserne eller lave dem i bogens rækkefølge. Det afgør læreren og holdet naturligvis. Øvelserne stiger ikke i sværhedsgrad gennem bogen.

ØVELSESTYPERNE

HVAD BETYDER DET?

I denne øvelse skal kursisterne skrive synonymmer eller små sætninger, så det fremgår, at de har forstået ordene rigtigt. Øvelsen skal klargøre de formodede svære ord/udtryk i den danske tekst og øge kursisternes ordforråd, såvel aktivt som passivt. Det tilrådes, at klassen først snakker om det enkelte ord/udtryk og derefter skriver de forskellige, rigtige bud i bogen. Læreren tjekker svarene.

Øvelsen sætter fokus på den sproglige strategiske kompetence, som er helt afgørende for enhver udlænding, der ønsker at kommunikere med danskerne: Evnen til at beskrive noget, som man ikke kender eller har glemt det danske ord for, vha. et andet dansk ord/enkelte sætninger.

ET REFERAT

Øvelsen består i at finde de ord (nøgleord), som er de vigtigste for at kunne referere hovedindholdet af en tekst. Nøgleordene er det skelet, som vi hænger historien op på, og som vi bruger til at huske indholdet af en tekst med. Tekstens indhold skal kunne refereres mundtligt vha. disse nøgleord, nedskrevet på et stykke papir, og uafhængigt af teksten i Adil Erdems bog.

Øvelsen kan introduceres ved, at læreren skriver nogle vigtige spørgeord på tavlen – f.eks. hvem, hvor, hvornår, hvad – som skal støtte forståelsen af, at nøgleordene *bare* er svarene på disse spørgsmål. Erfaringen er, at denne teknik hurtigt læres. Og et nøgleord skal ikke nødvendigvis forstås som ét ord,

men kan udmærket være nogle ord, som samlet beskriver det samme vigtige punkt i teksten.

Øvelsen (både at finde nøgleord, forberede og give referatet) kan gennemføres som enkeltmands-, par- eller smågruppearbejde i klassen. Pga. generthed og lignende kan det være en fordel, at deltagerne i en lille gruppe skiftes til at fremlægge resultatet af deres arbejde med øvelsen for klassen. Når det lykkes, giver det selvtillid og stolthed.

TIL DISKUSSION

Øvelsen lægger, efter en kort introduktion, op til en mundtlig diskussion i klassen af mere eller mindre kontroversielle emner, som alle er berørt i teksterne. Disse spørgsmål, som vedrører samfundet og dets forskellige normer og kulturer, kan *ikke* besvares med *rigtigt* eller *forkert*. Der findes ingen facitliste til spørgsmålene. Det er holdningsspørgsmål, hvor alle meninger er lige gode, men *kursisten skal kunne begrunde sin mening*. Herudover er det afgjort en svær, men nødvendig øvelse i at vise tolerance og respekt i diskussionen over for anderledes synspunkter, helt i den danske demokratiånd.

Diskussionen kan naturligvis tages direkte *fra bladet*, men kan også, med stort udbytte, gennemføres i par- eller gruppearbejde, hvor grupperne så samtaler frit om emnet og via en valgt referent redegør for synspunkterne bagefter i plenum, med mulighed for yderligere diskussion. Meget ofte vil det væsentlige udbytte af denne øvelse ligge i kursisternes frie samtale i grupperne, og især ved kønsmæssige emner, såsom den første forelskelse og homoseksualitet, synes det oplagt at danne rene kvinde- og mandegrupper.

EN BESKED/ET BREV

I denne øvelse skal kursisterne producere noget skriftligt, typisk en kort besked af en slags eller et brev på cirka 100 ord, ud fra en tænkt situation. Denne situation opridser forudsætningerne for at skrive beskeden/brevet. Herefter skal de skrive beskeden eller brevet, hvor to eller flere * angiver, hvad de nærmere skal skrive om.

Lad mig slå fast så tydeligt som muligt, at de tænkte situationer *kun* er tænkt af mig. De har altså intet med virkelighedens personer at gøre! Det samme gælder for de jobansøgninger, AMU-kurser, turistbrochurer, musikskolefoldere m.v., som jeg lader en del af personerne involvere sig i. Personerne og deres historier i Adils Erdems bog er derimod autentiske.

BESKRIVELSE AF ET BILLEDE

Øvelsen træner evnen til mundtlig kommunikation. Kursisterne skal mundtligt beskrive et billede og samtale om de dertil relaterede emner, der står under det. Emnernes formuleringer

ring går fra det konkrete og personlige (»du«) til det generelle (»man«) og kontrastive (Danmark og et andet sted). Kursisterne har 15 minutter til at forberede, hvad de vil sige.

EN TABEL/ET DIAGRAM

Efter en kort situationsbeskrivelse følger noget statistik. Herefter følger der enten: A) et mundtligt oplæg (til diskussion) på cirka 10 minutter, givet af en kursist efter rimelig forberedelsestid, hvor nogle stikord markeret ved • nærmere angiver indholdet af oplægget, eller: B) nogle tabelspørgsmål, som holdet besvarer skriftligt, samt det lige nævnte mundtlige oplæg ved en kursist.

Da en del af vores kursister ikke kender noget til statistik i form af en tabel, følger her nogle bemærkninger om læsning af en tabel:

En tabel er et system af oplysninger, stillet op på en så overskuelig måde, at man på kort tid og lille plads kan finde de oplysninger, man er interesseret i. Men man skal forstå systemet, og har man først gjort det, kan man i princippet læse alle tabeller. Vi må derfor i starten lave lidt tabelundervisning.

Hvordan skal man læse en tabel?

Allerførst må vi vide, hvad en tabels oplysninger handler om. Det fremgår typisk af overskriften. Herefter følger normalt en eller to linier, der fortæller noget mere specifikt om, hvem/hvad oplysningerne vedrører, og hvordan de er opgjort, f.eks. i procent, kroner eller andet.

Det er vigtigt, at vores kursister lærer, at det, der står ovenover en talsøjle, gælder for alle tallene i søjlen hele vejen lodret ned. Og de skal også lære at gå vandret ind fra venstre margin (forspalten) til et tal i tabellen eller den modsatte vej.

Under tallene findes ofte anmærkninger, som nærmere definerer noget i tabellen, og der er normalt en kildeangivelse.

Men én ting er at kunne finde nogle bestemte tal i en tabel, noget andet er at kunne afkode oplysningerne og bruge dem. Hvad kan man udlede af oplysningerne? Ja, det kommer jo an på, hvad man skal bruge dem til, men alt andet lige kan man sige:

- At det største og mindste tal og deres fordeling er interessant
- At udviklingen fra det første til det sidste år i en periode er interessant
- At væsentlige, måske pludselige, ændringer i tal er interessante

Det er en god ide at begynde med nogle ganske enkle tabeller på overheaden, hvortil man så laver nogle simple opgaver. Lad os se på et tabeleksempel:

Udviklingen i andelen af rygende* mænd og kvinder. 1970-1996. I procent.

År	Mænd	Kvinder
1970	68	47
1980	57	44
1990	47	40
1996	36	35

Anmærkning: *Cigaretter, cigarvarer og pibetobak.
Kilde: Levevilkår i Danmark, 1997.

Vi kan se af overskriften, at tabellen viser udviklingen over 25 år i den gruppe af mænd og kvinder, der ryger, set i forhold til alle mænd og kvinder (100 procent). Da der er tale om andele, ikke absolutte tal, er det opgjort i procent.

I den næste linie fortæller *År* i venstre talsøjle, at tallene lodret nedenunder er årstal, tallene under *Mænd* i midterste talsøjle, læst lodret ned, viser andelen af rygende mænd i forhold til alle mænd de pågældende år. Tilsvarende for *Kvinder* i højre talsøjle. Vil man kende tallet et bestemt år, så gå vandret ud fra forspalten og til højre ind til talsøjlen.

Vi kan se af tallene, at ryger-gruppen blandt mændene er blevet næsten halveret: fra 68 procent i 1970 til 36 procent i 1996. Der er også sket et fald i kvindernes ryger-gruppe, så det i 1996 kun var, omregnet, en ud af tre mænd og kvinder, som røg. Tendensen er tydelig.

En * forklarer under tabellen, hvad »rygende« betyder, og det er i kilden angivet, hvor jeg har tallene fra.

Fordi vi i informationssamfundet ofte møder statistik illustreret grafisk i form af fx cirkeldiagrammer, er der medtaget et enkelt eksempel herpå.

LÆS OG FORSTÅ

Målet for undervisningen på spor 2, trin 2 er i Undervisningsministeriets vejledning bl.a. formuleret som et krav om, at kursisten skal kunne finde »konkret information i et bredere udsnit af hverdagens brugstekster«. Disse er mangeartede og ofte komplicerede at læse og forstå, også for indfødte danskere, som læser/skriver dårligt, men det er nu engang kravet.

Jeg har derfor konstrueret en række brugstekster, som ligger tæt op ad de autentiske, og så lavet øvelser i læseforståelse.

Inden en del kursister giver op, fordi disse øvelser er alt for svære, vil jeg gerne gøre opmærksom på de forskellige læsestrategier, som er til rådighed for den læsende, alt efter læseformålet: Skanning, skimning og punktlæsning, ekstensiv og intensiv læsning. Vi skanner hylderne på biblioteket for at finde en bestemt bog. Denne bog kan vi så læse in- eller eksten-

sivt, alt efter læseformålet. Vi skimmer tekst-tv for nyhederne, finder en interessant nyhed (punktet), bladrer om til den og nærlæser den.

De fleste af vores kursister er fra deres hjemland vant til – og har en forventning om, at de altid skal og vil kunne forstå hvert et ord i en tekst. Det går ikke. Vi må lære vores kursister, at det under arbejdet med autentiske tekster er relevant at anvende alle læsestrategierne. F.eks. vil en informerende brugstekst fra hverdagen kræve, at kursisterne kan skimme teksten (danne sig et hurtigt overblik over indholdet), men også at de kan skanne den (lede efter en bestemt information) – og herefter nærlæse punktet.

Øvelserne i læseforståelse kan laves hjemme, men læreren kan også vælge at lade holdet lave dem i klassen, f.eks. på tid, som træning op til almenprøve 1, skriftlig del.

LYTTE- OG TALEØVELSER

Alle 20 sæt øvelser afsluttes med fire små øvelser, som skal træne kursisternes evne til at lytte, skrive og udtrykke sig mundtligt på et enkelt dansk. Øvelserne er alle indtalt på bånd.

LYT OG SKRIV

To-tre liniers direkte tale fra den pågældende historie, nu med nogle tomme felter, hvor kursisterne så, ved at lytte til båndet, skal skrive de manglende ord.

TRYK: STREG UNDER

Også nogle liniers direkte tale fra historien. Teksten er indtalt på båndet i et roligt tempo med tydelig angivelse af stærk- (også kaldet hoved-) trykkes placering.

Bemærk:

- 1) At de fleste sætninger siges i et normalt, neutralt toneleje.
- 2) At mine bud på stærktrykkes placering findes i facitlisten (læreren kan naturligvis også læse op derfra).
- 3) At linierne også kan skrives på tavlen eller vises på overhead, hvorefter kursisterne, en ad gangen, kommer til tavlen og streger under.
- 4) At øvelsen bør afsluttes med, at kursisterne, først samlet, siden enkeltvis, klapper trykkene efter læreren, mens de siger sætningerne. Slip teksten så hurtigt som muligt og stol på ørerne!

KORT SAGT: STREG OVER

De samme linier skal nu anvendes til at skærpe kursisternes evne til at høre, hvornår danskerne *spiser* bogstaver, stavelser eller ord pga. assimilation og reduktion, men også de bogstaver, vi aldrig udtaler – f.eks.: *hvem, langt, det*.

På båndet er indtalt en sætning, først langsomt, anden gang relativt hurtigt, og kursisterne streger over.

Opgaven kan også, som før nævnt, løses ved tavlen med kursisterne enkeltvis. Der tjekkes efterfølgende.

Facitlisten til denne øvelse er kun vejledende, da reduktioner/spiste lyde kan variere med dialekter, sociolekter og talehastighed. Og selv om formålet med øvelsen »kun« er at øge kursisternes mulighed for at kunne forstå danskernes »hurtignak«, er det en god ide at lade dem prøve at imitere reduktionerne.

AUTOMATEN

Automaten tager afsæt i nogle sætningsindledninger fra en histories direkte tale. Eksemplerne i Automaten består af to dele: En venstre del, som skal læres udenad på klingende, fejlfrit dansk (det er muligt), og en højre del, hvor mine sætninger/led kan skiftes ud med andre, alt efter lyst og evner. Læreren øver først alle bogens eksempler med klassen, i kor, enkeltvis og med klap. Alle stærktryk er markeret med **fed**. Hjemme (i begyndelsen i klasselokalet) finder og øver kursisterne andre sætninger/led, som de kan skifte ind i højredelen, hvilket de så demonstrerer den følgende gang. Det er vigtigt, at kursisternes indøvede sætninger falder prompte og hurtigt (automatisk).

Øvelsen hedder Automaten, fordi den tjener til at automatisere nogle frekvente udtryk i venstredelen, hvorved kursisterne får en succesoplevelse – disse automatiserede indledninger giver så tid og overskud til, i en sprogligt passende form, at udfylde højredelen med det indhold (den betydning), som kursisterne ønsker. Ønsker de en anden betydning, fylder de nogle nye led i højredelen og trækker i automaten.

NAJA

HVAD BETYDER DET?

Forklar først følgende ord eller udtryk mundtligt. Skriv derefter et ord eller en sætning ved siden af til forklaring.

a. Hun havde en stærk mor .....

.....

b. En andelslejlighed.....

.....

c. De går i byen sammen .....

.....

d. Hun kan ikke holde på fyrene .....

.....

e. Hun vil ikke stifte familie .....

.....

f. En ingeniør .....

.....

g. Medierne .....

.....

h. Maden koges/steges .....

.....

i. Pålæg (et stykke) .....

.....

j. Hendes familieliv passer hende .....

.....

ET REFERAT

Find max. fem nøgleord i teksten og skriv dem ned. Du skal forberede dig på at give et mundtligt referat af historien om Naja.

TIL DISKUSSION

Den vigtigste person i Najas liv er hende selv: Hendes arbejde, hendes rejser og hendes venner. Hun tænker ikke på at få en mand eller børn. Hun ser kun sjældent sin familie – hun har valgt at leve alene.

Diskutér følgende spørgsmål på holdet

- a. Er Naja en rigtig kvinde, når hun har valgt at bo alene og måske aldrig vil have børn? Hvorfor eller hvorfor ikke?
- b. Kunne du selv forestille dig ikke at blive gift? Eller at blive skilt?
- c. Hvad synes du om Najas forhold til sin far? Sin fætter? Til hele familien? Synes du, hun er en egoist? Hvorfor eller hvorfor ikke?

EN TABEL

Ved at bruge følgende tabel skal du forberede et mundtligt oplæg for de andre på holdet. Du skal fortælle om, hvordan de danske familiers størrelse har ændret sig fra før til nu.

BEFOLKNINGEN FORDELT EFTER HUSSTANDENS STØRRELSE 1901-2000. I PROCENT.

Antal personer i husstanden	1901	1940	1980	2000
1 person	2	4	12	17
2 personer	8	16	25	30
3 personer	12	22	19	17
4 personer	15	21	26	22
5 personer eller flere	63	37	18	14
Antal personer pr. husstand* i gennemsnit	4,3	3,2	2,5	2,2

**En husstand er de personer, der er registreret på samme adresse.
Kilde: Samfundsstatistik, 2000*

Opgave

Hold et oplæg på cirka 10 minutter, hvor du:

- Kort gennemgår udviklingen i de vigtigste tal, vist i tabellen
- Fortæller, hvordan en normal familie ser ud i dit hjemland
- Fortæller, hvordan du synes, en rigtig god familie skal se ud: Hvor mange personer og generationer er der i husstanden, hvor tæt kan/må de bo sammen, hvem skal bestemme osv.? Husk at begrunde din mening.

5 EN BESKED

Situation

Du og Naja bor i samme opgang. Du mødte hende forleden dag på trappen. Hun spurgte, om du ville med til næste møde i læsegruppen på torsdag. Du blev glad og svarede ja. Men nu er din søn blevet syg. Derfor er du nødt til at blive hjemme for at passe ham. Du har forgæves forsøgt at kontakte Naja. Derfor smider du en besked ind til hende.

Opgave

Skriv beskeden til Naja, hvor du:

- Takker for invitationen
- Fortæller, hvorfor du ikke kan komme
- Spørger, hvornår der næste gang er møde i læsegruppen
- Fortæller Naja, hvordan hun kan give dig svar

Du skal begynde og afslutte beskeden på en passende måde.

6 LYTTE- OG TALEØVELSER

Lyt og skriv

..... gange er man ....., at man ..... en sød ....., men ..... bliver aldrig til mere .....
..... Måske er det ....., ... ikke kan .....
på dem. Men jeg ..... ikke om en ..... mand med ....., bil og .....

Tryk: Streg under

En kæreste er ikke det vigtigste for mig. Jeg er meget optaget af mit arbejde. Jeg vil gerne være en god lærer og rejse meget. Jeg tænker ikke på, at jeg absolut skal have mand og børn.

Kort sagt: Streg over

En kæreste er ikke det vigtigste for mig. Jeg er meget optaget af mit arbejde. Jeg vil gerne være en god lærer og rejse meget. Jeg tænker ikke på, at jeg absolut skal have mand og børn.

Automaten

Jeg er **meget optaget af**

{ hendes **tanker**.
at **finde et arbejde**.
mit **arbejde**.

Jeg er **meget optaget af**

{ at solen **skinner**.
om Tyrkiet vinder
VM i **fodbold**.

Jeg vil **gerne**

{ til Bornholm i påsken.
på **ferie snart**.
at vi **snart rejser**.

Jeg vil gerne

{ **høre**, hvad det **koster**.
bede om en kop kakao.
spørge, om vi har **noget**
for til i **morgen**.

Jeg **tænker på**

{ at det **snart** er **sommer**.
om de **kommer**.

Jeg **tænker på**

{ mit **hjemland**.
chokolade.
mad hele tiden.

